

et *S. Ligorius*, l. 3, n. 130, cum aliis pluribus, contendit quod in dubio an aliqua formula sit vel non blasphemia, ut blasphemia non sit habenda. Saltem qui ea utuntur absque formali intentione Deum inhonorandi, non reputandi sunt rei peccati mortalis.

9° Appellatio nominis Dei, vel Jesu, vel Mariæ, vel aliorum Sanctorum, per modum loquendi, sine contumelia, v. g. : *Mon Dieu oui, mon Dieu non, ó bon Dieu! bon Jésus!* etc., non est blasphemia, et tamen aliqua culpa veniali non caret, quia est vana sanctorum hujusmodi nominum usurpatio. *Nominatio Dei non sit assidua in oratione, et nominibus Sanctorum non admiscearis, quoniam non eris immunis ab eis.* Eccli. xxiii, 10.

De formulis inter rusticos usitatis s.... b..... m.... etc.

Voces illæ, a plebecula interdum usurpatæ, certe conviciarum in se plenæ sunt. Cum autem, ut plurimum accidit, iis nulla nunc annexa sit idea, qui eas, seclusis scandalo et contumelia gravi, proferunt, non videntur peccare mortaliter. Admittere enim non possumus, cum quibusdam quos audivimus, nomen adjectivum *sacré* nominibus inurbanis vel etiam turpibus junctum sine mala intentione, mortale peccatum constituere.

De maledictionibus in se vel in alios, v. g. : Que je meure, que le diable me confonde, qu'il me brûle, qu'il t'emporte, etc.

Qui ex desperatione vel ira hæc sibi vel aliis sincere exoptaret mala, mortaliter peccaret contra charitatem *ut patet* : item qui tales proferendo maledictiones, grave præberet scandalum, ratione sui status vel qualitatis, vel notabili contumelia personam afficeret, ut si filius ex ira patri vel matri, fidelis parrocho, servus domino, etc., sic malediceret.

Qui vero, gravibus scandalo et contumelia seclusis, hujusmodi proferunt imprecationes, de malis invocatis minime cogitando, nedum ea sincere exoptent, graviter non

peccant; qua enim ratione mortale esset peccatum? Non ratione mali appellati, cum non desideretur; non ratione profanationis nominis invocati, siquidem nomen diaboli profanari non potest: ergo, etc. Excipitur nisi proferentes persuasum haberent se mortaliter peccare: quo in casu vult *S. Ligorius* eos a confessariis et prædicatoribus sedulo instruendos esse, ne ex falsa conscientia pergant mortaliter peccare.

Quoniam tamen hujus generis locutiones Christianos valde dedecent, a peccato veniali rarissime vacant, sæpe scandalum generant, personas offendunt, charitati officiant, fideles ab eis caute avertendi sunt et monendi ut hæc Christi verba non obliviscantur, Matth. v, 37: *Sit autem sermo vester, Est, est, non, non: quod autem abundantius est, a malo est.*

Quamvis usurpatio dæmonis in conversatione non sit per se peccatum, Christianum tamen non decet, et nominatio ejus cum ira posset esse grave peccatum, ratione scandali, ait *Layman* a *Busenbaum* et *S. Ligorio* citatus et non reformatus.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE JURAMENTO.

Hunc articulum in octo dividemus paragraphos: primus erit de nomine et definitione juramenti; secundus, de ejus divisione; tertius, de illius usu; quartus, de conditionibus ad illud requisitis; quintus, de ejus obligatione; sextus, de illius interpretatione; septimus, de obligationis ejus cessatione; et octavus addetur, de adjuratione Dei.

§ I. — De nomine et definitione juramenti.

1° Nomen juramenti venit a *jure*, quia ex motivo religionis pro jure apud omnes gentes habetur, et qui eo utitur jus veritatis Deo tribuit. Dicitur etiam eadem de causa *jusjurandum*; et *sacramentum*, quia fit per rem sacram, vel rei sacræ, nempe infallibilis veritatis, per attestationem Dei, est signum.

2^o Definiri solet : *Invocatio tacita vel expressa supremi Numinis, tanquam infallibilis veritatis, in testimonium alicujus rei.* Hæc invocatio in eo consistit ut jurans velit Deum id quod jurat attestari, non hic et nunc, quod esset tentatio Dei, sed quando ipsi placuerit, in hac vita, vel in ultimo judicio, quando *illuminabit abscondita tenebrarum et manifestabit consilia cordium.*

Verum igitur est juramentum quoties Deus ut alicujus rei testis assumitur, v. g., *Deum attestor, Deum contestor, testis sit mihi Deus, Deum assumo, invoco ut testem, etc.* Contra vero formulæ in quibus Deus non adducitur directe vel indirecte ut testis, vera per se non exprimentur juramenta, v. g., sequentes : *Deus novit, Deus suo tempore testabitur, coram Deo loquor, Deus videt nos, Deus videt conscientiam meam, Vivit Deus, Deus est veritas, etc.,* si narrative tantum proferantur : ubi vero invocative proferuntur, vera sunt juramenta, quod ex circumstantiis et intentione pronuntiantis dignoscitur : sic Hebræi jurare solebant, *Vivit Dominus.*

3^o Item realiter non jurant qui dicunt : *Si cela n'est pas vrai, je veux être pendu, je veux qu'on me coupe les oreilles;* vel : *En vérité, ma foi, par ma foi, foi d'honnête homme, foi de chrétien, foi de prêtre; en conscience, sur ma conscience, etc.,* quia sic loquendo, non intendunt Deum invocare ut testem, sed dicta sua affirmare. Si quis tamen, ut notat *Coll. Andeg.*, t. 4, dicendo, *sur ma foi, foi de Chrétien,* Deum intenderet attestari per fidem Christianam, vere juraret.

4^o Similiter non jurant qui dicunt : *Cela est aussi vrai qu'il est vrai que le soleil nous éclaire, aussi vrai qu'il y a un Dieu, comme Dieu est mon juge, je suis aussi innocent de ce fait que la sainte Vierge, etc.,* nisi ex adjunctis intentio eorum ad attestationem Dei invocandam determinetur : si comparatio sit falsa, erit tantum mendacium. Qui intenderet significare tantam esse certitudinem in dicto suo quanta est in veritate fidei allegata, blasphemaret ; et qui veracitatem Dei sic invocaret in attestationem falsi, perjurus esset.

5^o Denique non est juramentum cum quis jurat per creaturas in quibus nihil divinæ bonitatis relucet, v. g., per paleam, per barbam, per vestem, etc., quia Deus non censetur adduci in testem. Secus vero quando juratur per nobiliores creaturas, in quibus divina attributa singulariter exprimuntur, v. g., per cælum, per terram, per templum, per aliquod sacramentum, per sancta Evangelia, etc. Super hæc vide *Busenbaum* et *S. Ligorium*, l. 3, n. 133 et seq.

6^o Ad essentiam veri juramenti pertinet intentio jurantis qui intelligere debet sensum formulæ qua utitur, et velle Deum invocare ut testem ; juramentum enim debet esse actus humanus, non ratione locutionis materialis tantum, sed quatenus est juramentum : importat igitur necessario advertentiam et intentionem. Unde una locutio poterit esse juramentum in una persona, et non in altera.

§ II. — De divisione juramenti.

Juramentum variis modis dividitur, scilicet 1^o in assertorium et promissorium. Est assertorium, quando sub attestatione Dei affirmamus aliquid esse vel fuisse, non esse aut non fuisse, v. g. : *Testor coram Deo me fuisse ordinatum, me hic et nunc verum dicere, me talis furti vel homicidii non esse reum ; est vero promissorium quando sub attestatione Dei confirmamus quod pollicemur, v. g. : Juro principi fidelitatem ; Juro me verum in conscientia mea esse dicturum ;*

2^o In juramentum explicitum, quo Deus expresse invocatur ; et implicitum, quando juratur per creaturas quatenus ordinantur ad Deum ;

3^o In simplex et solemne : Est simplex quando Deus verbis vel signis æquivalentibus pure invocatur ; et solemne, quando nonnullæ adhibentur cæremoniæ, ut missa, vel communio præcedens, tactus Evangelii vel crucis, etc. ;

4^o In judiciale, quod coram judice legitime interrogante emittitur ; et extrajudiciale, quod fit extra judicium.

Juramentum judiciale est adhuc duplex : unum quod a iudice uni e partibus contendentibus defertur, juxta conditiones in Codice civili, art. 1367, expressas; et alterum quod ab una parte alteri defertur, ad terminandam litem, et vocatur decisorium. Suas habet regulas in Codice, art. 1358 et seq., expressas.

1° Dividitur in contestatorium et execratorium. Contestatorium est illud in quo Deus simpliciter invocatur in testem; execratorium illud est quo Deus simul invocatur in testem et in vindicem perjurii, v. g. : *Moriar in hoc loco, si mentiar; Nunquam ingrediar paradysum; Absorbeat me terra; Pereat familia mea*, etc.

2° Dividitur in verbale, quod solis verbis exprimitur; in reale, quod fit gestu aliisve signis, ut, v. g., si petente magistratu, levetur manus in signum juramenti, vel moveatur pes, aut inclinetur caput; et in mixtum, in quo actus corporalis jungitur verbis, v. g., manus ponatur super librum Evangeliorum dum formula verbis profertur.

Distinguuntur insuper juramenta absoluta et conditionata, sincera et dolosa, aperta et ambigua, quæ sola enuntiatione sufficienter intelliguntur.

Variae autem illæ divisiones non constituunt species juramenti diversas, quia in omnibus reperitur invocatio Dei ut testis, ac proinde eadem virtus religionis, quæ colitur vel læditur, prout juramentum est licitum vel illicitum.

§ III. — De usu juramenti.

Licitum esse juramentum negarunt 1° quidam Albigenes, qui se dicebant Catharos, et damnati fuerunt anno 1250 in concilio Terragonensi, quia dicebant *in nullo casu esse jurandum*; 2° *Wiclefus*, cujus error hoc in puncto proscriptus est, n. 43, in concilio Constant.; 3° *Quakers Anglicani et Americani*, qui contendunt nullum juramentum esse licitum. Contra quos sit

PROPOSITIO.

Juramentum, debitis conditionibus vestitum, est licitum.

Prob. Hæc propositio est de fide, probatur Scriptura sacra, SS. Patrum testimoniis, et ratione.

1° *Est de fide*; in concilio enim Constantiensi, sess. 8, inter *Wiclefi* errores sequens articulus, n. 43, fuit proscriptus : « Juramenta illicita sunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus et commercia civilia. » Huic decisioni concinit constans praxis Ecclesiæ, quæ frequenter exigit juramenta, vel in judiciis, ut patet ex Decretal. l. 2, tit. 24 *de Jurejurando*, vel ad inquirendam hæresim, ut constat ex l. 5, tit. 7, cap. 13, § *Adficius*, earundem Decretal. ex formulario Alexandri VII, etc. Ergo 1°.

2° *Probatur ex Scriptura sacra*. Deut. VI, 10 : *Dominum Deum tuum timebis et illi soli servies, ac per nomen illius jurabis*. Ps. XIV, 4 : *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? qui jurat proximo suo et non decipit*. Insignes Veteris Testamenti homines sæpe hanc juramenti formulam adhibuerunt, *Vivit Dominus*. B. Paulus pluries juravit, dicens, Rom. I, 9 : *Testis est mihi Deus... quod sine intermissione memoriam vestri facio*; II Cor. I, 23 : *Testem Deum invococo in animam meam*; Gal. I, 20 : *Quæ autem scribo vobis : ecce coram Deo quia non mentior*. Ergo 2°.

3° *SS. Patrum testimoniis*. Sufficiat S. Aug., Serm. 18, n. 2 : « Invenimus jurasse Sanctos, jurasse primitus » ipsum Dominum, in quo non est omnino peccatum... » non ergo est peccatum jurare. » Ergo 3°.

4° *Ratione*. Juramentum in eo consistit ut Deus tanquam summa veritas invocetur : at talis actus optimus est in se et Deum honorat : bonus est pariter in suo fine, cum juxta Apostolum, Hebr. VI, 16 : *Omnis controversiæ eorum (hominum) finis, ad confirmationem est juramentum*.

Non solum igitur licet jurare, sed quandoque adest obligatio jurandi, si nempe 1° superior præcipiat, 2° si necessarium sit ad subveniendum proximo, 3° si conditio status illud exigat.

Dices : Christus dixit, Matth. v, 36 : *Ego autem dico*

vobis non jurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est, neque per terram, etc. : ergo omne juramentum est prohibitum.

R. Nego conseq. Sciendum est enim Scribas et Phariseos persuasum habuisse et populo dixisse sola perjuria esse cavenda, juramenta inania non prohiberi in lege, et ea quæ fiunt per creaturas esse contemnenda, ut patet ex capite Matth. xxiii, 17 et seq. Christus utrumque errorem reformare volens, dicit non esse omnino jurandum, neque per cœlum, neque per terram, etc., subintelligendo sine necessitate aut causa sufficienti; sicque redarguit pravam consuetudinem sæpissime propter leves causas jurandi, et juramenta per creaturas contemnendi. Unde *S. Aug.*, l. de Mendacio, cap. 15, n. 28 : « Intelligendum est illud » quod positum est *omnino*, ad hoc positum, ut quantum » in te est, non affectes, non ames, non quasi pro bono » cum aliqua delectatione appetas jusjurandum. »

Inst. Christus addit : *Sit autem sermo vester : Est, est, non, non : quod autem his abundantius est, a malo est.* Ergo.

R. Nego conseq. Christus enim non dicit juramentum malum esse, sed *a malo*, id est, ab infirmitate ejus cui cogimur jurare ut credat, vel a vitiis hominum qui, sæpius mendaces experti, credere nolunt sine juramento, vel juramento se fide digniores reddere volunt. Sic explicant interpretes et doctores, in primis *S. Aug.*, de Sermone Domini in monte, l. 1, cap. 17, n. 51, ubi dicit : « Si » jurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis » eorum quibus aliquid suades... Itaque non dixit (Christus) : Quod autem amplius est malum est... sed *a malo* » est. » Ergo.

Notandum juramentum, licet in se bonum et religionis actum, non tamen esse appetendum extra necessitatem; non adhibetur enim nisi ad subveniendum infirmitati mentis, sicut medicina ad subveniendum infirmitati corporis; porro medicina, licet in se bona, non tamen est appetenda : ergo nec juramentum. Unde Eccli. xxiii, 9 : *Jurationi non assuescat os tuum ; multi enim casus in illa ;* et v, 14 : *Etsi in vacuum juraverit, non justificabitur.*

§ IV. — De conditionibus ad licite jurandum requisitis.

Dicit Dominus per Jeremiam prophetam, iv, 2 : *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia.* Tres illas condiciones necessarias esse in quolibet juramento ut sit licitum, conveniunt omnes doctores, et *S. Hieron.* in cap. iv Jerem. ait : « Animadvertendum est quod jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium atque » justitiam. Si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, » sed perjurium. » Nomine perjurii hic intelligitur omne juramentum illicitum. Ut juramentum enim sit licitum, requiritur ex parte jurantis, ratio sufficiens illud adhibendi, alioquin esset indiscretum, quod præcavet judicium; requiritur ex parte objecti ut neque sit illicitum neque falsum : hinc veritas et justitia. Tres condiciones istas in hoc ordine explicaturi sumus.

1° *Requiritur judicium.*

Judicium hic non sumitur pro executione justitiæ, inquit S. Th., 2 2, q. 89, art. 3, ad 1, sed pro judicio discretionis ; cum enim juramentum sit res sanctissima, adhiberi non potest, nisi cum fide, pietate et reverentia, et hæc omnia reperiuntur in discretionis judicio. Juraturi igitur perpendere debemus : 1° an juramentum sit necessarium, vel saltem valde utile, habita ratione circumstantiarum ; 2° an rem juramento promissam tempore definito exsequendi facultas nobis adfutura sit, ne in discrimen promissa violandi incidamus.

Sedulo igitur cavere debent fideles ne nomen Dei, *santum et terribile*, promiscue sumant, et consuetudinem indiscrete jurandi contrahant, quod *S. Aug.* sic pro seipso deplorat, Serm. 180, n. 10 : « Juravimus et nos passim, » habuimus istam teterrimam consuetudinem et mortiferam. Dico charitati vestræ, ex quo Deo servire cœpimus, » et quantum malum sit in perjurio vidimus, timuimus » vehementer, et veterosissimam consuetudinem timore » frenavimus. Frenata restringitur, restricta languescit,

» languescens emoritur, et malæ consuetudini bona succedit. Denique non vobis dicimus non nos jurare. Quantum ad me pertinet, juro; sed, quantum mihi videtur, magna necessitate compulsus. Cum videro non mihi credi nisi faciam, et ei qui mihi non credit non expedire quod non credat: hac perpensa ratione et consideratione librata, cum magno timore dico: Coram Deo; Testis est Deus; aut, Scit Christus sic esse in animo meo, etc.»

In consuetudine frequenter jurandi adest periculum scandalum aut perjurii, sicut advertit *S. Aug.*, et sub his respectibus juramentum indiscretum potest esse mortale: seclusis vero contemptu, gravi scandalo et perjurii periculo, peccatum veniale non excedit, ut omnes theologi etiam rigidiores fatentur, quia tunc gravem irreverentiam erga Deum non continet.

2° *Requiritur justitia.*

Justitia juramenti in eo consistit quod assertio rei, sive præsentis, sive futuræ, nullam lædat virtutem. Unde quæstio est an uti juramento ad affirmandam vel promittendam rem illicitam sit peccatum, et quale peccatum.

Plurima sunt certa et alia dubia. Certum est 1° promittere sub juramento aliquid mortaliter malum facere, v. g., homicidium, fornicationem, esse peccatum mortale, sive adsit intentio implendi, quia Deus invocatur ut iniquitatis patronus; sive non sit intentio rem sic promissam non faciendi, quia est perjurium; 2° rem sic promissam propter juramentum facere, ut Herodes quando decollavit Joannem Baptistam, esse blasphemiam: unde qui rem malam sub juramento promisit, graviter peccavit, et eam faciendo dupliciter adhuc peccaret, scilicet contra virtutem cui per se opponitur, et contra religionem; 3° uti juramento ad consummandum peccatum, v. g., ad persuadendam detractionem, ad seducendam puellam, peccatum esse mortale, quia sic jurans Deum facit, quantum in se est, peccati sui complicem; quod probabilius dici de-

bet, etiam si peccatum sit veniale. Idem probabilius dicendum esse æstimat *Billuart* de eo qui, propria narrans peccata, jactantiæ causa, illa juramento confirmat ut majorem inde percipiat gloriam.

An vero mortaliter peccet qui promisit sub juramento rem venialiter malam se facturum, non sibi consentiunt auctores: affirmat *S. Ligorius*, l. 3, n. 146, cum quibusdam aliis, quia gravis ipsi videtur irreverentia Deum invocare in testem ac fidejussorem peccati quantumvis levis. Negant alii communius, ut *Cajetanus*, *Soto*, *Navarrus*, *S. Antonius*, *Syloius*, *Lessius*, *Layman*, *Suarez*, *P. Antoine*, *Collet*, *Billuart*, etc., dicentes injuriam erga Deum tunc sibi non videri gravem. Prior sententia probabilior nobis videtur; si enim qui juramento utitur ad perficiendum peccatum leve, v. g., ad persuadendum alteri ut mentiat, mortaliter peccet, ut probabilius docetur, cur non is qui per juramentum intendit se obligare ad faciendam rem venialiter malam? Si intentionem rem faciendi non haberet, perjurus esset et mortaliter peccaret.

At qui jurat aliquid contra consilia Evangelica, v. g., se non daturum eleemosynam, venialiter tantum peccat, secluso contemptu et scandalo, quia non videtur eadem erga Deum irreverentia. Ita communiter theologi.

3° *Requiritur veritas.*

Veritas ad juramentum requisita est conformitas dictionis cum mente jurantis: excludit igitur omne mendacium, non vero omnem errorem. Unde contingere potest ut quis in veritate juret, quamvis falsum dicat, si nempe bona fide credat esse verum; et, e contra, verum dicat et pejeret, si videlicet arbitretur se mentiri.

Quoties autem juratur falsum cognitum, id est, quoties mendacium juramento confirmatur, peccatum est mortale, sive materia sit gravis, sive sit levis, sive seria, sive jocosa, quia gravis committitur irreverentia erga Deum qui adducitur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit aut possit decipere, falsum testando. Tale

juramentum est perjurium, quod nunquam est veniale, nisi defectu advertentiæ aut consensus, ut omnes fatentur.

Qui autem temere jurat, absque sufficiente examine ut veritatem rei cognoscat, mortaliter vel venialiter peccat, ratione suæ negligentia et periculi cui se exponit falsum jurandi.

Non tamen absoluta requiritur certitudo ad licite jurandum, alioquin fere nunquam liceret jurare; sed sufficit certitudo moralis de veritate assertionis aut de futura adimpletione promissionis, quia communiter sola hæc certitudo in actibus humanis obtinetur.

Apud omnes constat perjurium semper esse, ratione sui, peccatum mortale, quia per se gravem injuriam Deo infert; sed omnes pariter fatentur illud excusari posse a toto vel saltem a tanto, et fieri veniale defectu animadvertentiæ aut consensus. Hinc docet *S. Ligorius*, lib. 3, num. 150, rusticos malitiam perjurii non intelligentes, et consuetudinem pejerandi habentes, non statim de gravitate peccati monendos esse, ne a peccatis materialibus ad formalia transeant, sed prudenter hortandos ut deinceps falsum jurare desinant.

Ex principiis a nobis positus in Tractatu de *Actibus humanis*, ubi de cooperatione ad aliorum peccata, sequitur 1º juramentum exigi non posse, sine causa sufficienti, ab eo qui prævidetur falsum juraturus, et 2º licite exigi posse ubi justa existit causa illud petendi, nempe necessitas vel gravis utilitas, quia tunc soli pejeranti est imputabile. Hoc nuper sæpe contingere poterat, etiam extra judicium, propter innumera juramenta politica tunc lege præscripta.

§ V. — De obligatione juramenti.

1º Juramentum assertorium nullam imponit obligationem adimplendam: vel conditionibus requisitis est vestitum, vel non. In priori casu est licitum; in posteriori est peccatum, ut patet ex dictis.

2º Juramentum promissorium spectari potest vel quoad actum præsentem, vel quoad futurum. Quoad actum

præsentem spectatum, est assertorium, et sub eo respectu importat firmam intentionem rei promissam faciendi et persuasionem eam futuram esse possibilem ac licitam: secus verum esset perjurium atque grave peccatum.

3º Consideratum vero quoad futurum, vel est de re illicita, vel de re licita: si sit de re illicita, nullam imponit obligationem, et supra diximus; si sit de re licita, attendendum est an jurans habuerit 1º intentionem jurandi, 2º intentionem se obligandi, 3º intentionem adimplendi obligationem sibi impositam, et 4º an res promissa sit possibilis et utilis. Pro diversis his suppositionibus diversæ sunt solutiones.

4º Qui coram judice vel in contractibus jurat sine intentione jurandi, mortaliter peccat, ob gravem injuriam quam infert Deo et proximo. Ad rem sic promissam non tenetur vi juramenti, quod est nullum, sed vi justitiæ naturalis. At si extra judicium et contractus, cum firmo rem faciendi proposito, tale emittat juramentum, venialiter tantum peccat, juxta *S. Ligorium*, l. 3, n. 172, et plures apud ipsum, quia ex nullo capite gravis videtur offensa erga Deum. Semper autem peccatum erit saltem veniale, ut patet, tum ex allegatis, tum ex sequenti propositione ab Innocentio XI die 2 martii 1679 damnata: « Cum » causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit » levis, sive sit gravis. »

5º Qui jurat sine animo se obligandi, sed cum intentione implendi, secundum plures mortaliter peccat, quia gravis videtur irreverentia erga Deum, eum adducere in testem exterius, et interius nolle testimonio ejus obstringi. Sic *Cajetanus*, *S. Antoninus*, *Navarrus*, *Lacroix*, *Tamburinus*, etc. Alii vero, inter quos *Sanchez* et *S. Ligorius*, contendunt peccatum esse duntaxat veniale; nam, inquirunt, sic jurans falsum non asserit, cum habeat intentionem implendi, sed tantum emittit juramentum quo non vult ligari: idem facit ac ille qui jurat sine intentione jurandi. Ergo.

Qui autem jurat cum animo jurandi et non se obli-